

KIMYO FANINING PREDMETI MAQSAD VAZIFALARI

Hamidova Zarnigor Sharifjonovna

Andijon viloyati Izboskan tumani

12-umumiy o'rta ta'lim maktabi kimyo fani o'qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada kimyo fanining maqsad vazifalari haqida, Kimyoni ajoyib o'zgarishlar industriyasi deyish mumkinligi haqida, Molekular to'xtovsiz harakatda bo'lishi haqida va bir qancha qiziqarli hodisalar haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *kimyo, maqsad, fan, xossa, tarkib, moddalar, jism, minerologiya, tuzilish.*

Kimyo -tabiat haqidagi fan bo'lib, u fizika, biologiya, minerologiya fanlari kabi moddiy jismlar to'g'risida atroflicha ma'lumot berildi: Ximiya moddalar, ularning tarkibi, xossalari, tuzilishi va ularda bo'ladigan o'zgarishlar haqidagi fandır.

Kimyaviy o'zgarishlarda (reaktsiyalarda) dastlabki moddalardan, ya'ni xom ashyodan boshqa tarkibga va boshqa xossalarga ega bo'lgan mahsulotlar olinadi.

Kimyaviy o'zgarishlarda, albatta, dastlabki moddalarning tarkibi o'zgaradi, fizik o'zgarishlarda esa bu xol kuzatilmaydi.

Kimyaviy protsesslarning borishi reaktsiyada ishtirok etadigan moddalarning tarkibiga, ularni tashkil etuvchi zarrachalarning tuzilishiga bog'lik. Shuning uchun moddalarning tuzilishi bilan ularning reaktsiyaga kirishish qobiliyati orasidagi boglanishni urganish muxim ahamiyatga ega.

Odamlar bundan bir necha ming yil ilgari rudalardan metallar ajratib olishda, metall qotishmalar tayyorlashda, shisha pishirish va shunga o'xshash protsesslarni amalga oshirishda ximiyaviy xodisalardan keng foydalanib kelganlar. Rus olimi M.V. Lomonosov o'zining 1751 yilda nashr etilgan "Ximiyaning foydasi haqida ikki og'iz so'z ("Slovo o polze ximiya") nomli asarida "Ximiya o'z qullarini inson ehtiyoji bilan bog'lik bo'lgan hamma ishlarga cho'zmoqda. Qayerga qaramaylik, qayerga nazar solmaylik, hamma erda bizning ko'z oldimizda ximiyaning tatbiq etilishidan qo'lga kiritilgan yutuqlar gavdalanadi", degan edi.

Mamlakatimizda ximiya sanoati uchun zarur bo'lgan xomashyo neft, toshko'mir, tabiiy gaz, mineral tuz va rudalarning mo'l-ko'lligi turli xil yangi ximiyaviy mahsulotlar yaratishga katta imkon beradi.

Boshqa respublikalar kabi O'zbekistonda ham ximiya va ximiya sanoati rivoj topdi. Respublikamizdagi ilmiy tadqiqot institutnining barcha tarmoqlari (anorganik, organik, analitik, fizik ximiya) taraqqiy etdi, yuqori malakali mutaxassislar etishib chiqdi. Chirchiq "Elektroximprom" birlashmasi, Qo'qon, Samarqand, Farg'ona, Navoiy, va Olmaliq ximiya zavodlari xalq xo'jaligini zarur o'g'itlar bilan ta'minlab kelmoqda.

Kimyoni ajoyib o'zgarishlar industriyasi deyish mumkin. U tabiatda bulmaydigan materiallarni sintez qilishga ulardan turli-tuman mashina va asboblarni yaratish uchun, turar joy binolari qurish va xalq iste'mol mollari ishlab chiqarish uchun foydalanishga imkon beradi.

Kimyo sanoati sintetik kauchuk, plastik massalar, sun'iy tola, sun'iy yokilg'i bo'yoqlar, dori-darmonlar va boshqa juda ko'p moddalar ishlab chiqaradi. Ko'plab miqdorda asosiy kimyo sanoatining mahsulotlari-kislotalar, ishqorlar, tuzlar ishlab chiqariladi. Qishloq xo'jaligida mineral o'g'itlar o'simliklarni himoya qilishning kimyoviy vositalari, ularning o'sishini tartibga soluvchi moddalar, hayvonlar ozuqasiga qo'shiladigan kimyoviy moddalar, ko'pchilik polimer materiallar keng ko'lamda ishlatiladi.

Mamlakatimizni industrialashning asosi bo'lgan metallar, kimyoviy usullardan foydalanib olinadi va ularning karroziyalanishi ximiyaviy usullar bilan muhofaza qilinadi. Kimyoning ilmiy texnika taraqqiyotining rivojlanishidagi ahamiyati shundan iboratki. Raketalarni harakatga keltiradigan yoqilg'i, raketalar yasashda qotishma va metallarni, skafandrlar kabilarni kimyo fanisiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Keyingi vaqtlarda atrof muhitni muhofaza qilish insoniyat oldida turgan eng muhim masalalardan biri bo'lib qolgan ya'ni oqar suvlarni tozalash, suv va havoning tozaligini nazorat qilib turish va hokazo massalarni kimyo fani hal qiladi.

Ximiya-fani moddalar va ularda boradigan o'zgarishlarni o'rganadi. Bu o'zgarishlarni o'rganishda va ular tug'risida to'g'ri tasavvur qilishda M.V. Lomonosovning atom-molekulyar ta'limoti katta yordam beradi. (1741) yil Atom molekulyar ta'limot moddalarning ichki tuzilishini o'rganadi. Atom molekulyar ta'limotning mohiyati quyidagilardan iborat. Barcha moddalar molekulalardan iborat.

Molekulalar to'xtovsiz harakatda bo'ladi. Molekulalar atomlardan iborat, atomlar ham molekulalar singari to'xtovsiz harakatda bo'ladi.

Atomlarning muayyan (va) massa o'lchamlari Oddiy moddalar molekulari 1 xil atomlardan, murakkab moddalarniki esa har xil atomlardan tuzilgan. Ximiya fanida atom molekulyar ta'limot 1860 yilda ximiklarning xalqaro s'ezdida qabul qilindi va u quyidagicha ta'riflandi.

Molekula-Muayyan moddaning ximiyaviy xossalarini o'zida saqlab qoladigan eng kichik zarrachadir.

Atom-Ximiyaviy elementning tarkibiga kiruvchi eng kichik zarrachasidir.

Atomning ximiyaviy xossasi uning tuzilishi bilan aniqlanadi. Molekulaning ximiyaviy xossasi uning tarkibi va ximiyaviy tuzilishi bilan aniqlanadi. Ximiyaning asosiy tushunchalarini ko'rib chiqaylik. Ximiyaviy element - Atom molekulyar nukta nazaridan qaraganda atomlarning alohida xar bir turi element deyiladi yoki ximiyaviy xossalari bir xil bo'lgan atomlar yig'indisidir.

ADABIYOTLAR RO`YHATI:

1. Tilavoldievna A. M. KIMYO FANINING FANLARARO ALOQADORLIGI //Conferencea. – 2022. – С. 196-199.
2. Tilavoldievna, Akbarova Muattarxon. "KIMYO FANINING FANLARARO ALOQADORLIGI." *Conferencea* (2022): 196-199.
3. Tilavoldievna, A. M. (2022). KIMYO FANINING FANLARARO ALOQADORLIGI. *Conferencea*, 196-199.